

Олександра ДУБАСЕНЮК,
доктор педагогічних наук, професор,
професор Житомирського
державного університету
ім. І. Франка

Нінель СИДОРЧУК,
доктор педагогічних наук, професор,
професор Житомирського
державного університету
ім. І. Франка

**АКМЕОГРАМА ЯК СИСТЕМНИЙ МЕТОД
АКМЕОГРАФІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Проблема формування професійно-особистісної успішності майбутніх фахівців потребує обґрунтування теоретико-методологічних засад, які закладають сучасні наукові підходи. Складність, багатомірність професійної практики і рівень розвитку теорії і методики професійної освіти дозволяє науковцям звертатися до різноманітних підходів, як до таких, що вже утвердилися, пройшли широку апробацію, так і до сучасних наукових підходів.

Системний підхід – це загальнонауковий метод аналізу всіх чинників, що впливають на досліджуване педагогічне явище, які необхідно враховувати перед прийняттям відповідного оптимального рішення. Системний підхід представлений у наукових працях філософів (В. П. Андрущенко, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень), педагогів (В. М. Вакуленко, О. В. Вознюк, Н. В. Гузій, В. І. Лозова, О. М. Семенов, С. О. Сисоєва, Л. П. Сущенко та ін.). Окреслений підхід дає змогу розглядати проблему професійно-особистісної успішності майбутніх фахівців з урахуванням різноманітних чинників. Він застосовується до аналізу професійної підготовки фахівця/педагога як множини взаємопов'язаних елементів, об'єднаних спільністю функцій та мети, єдністю управління та функціонування [1, с. 73]. Системний підхід дає можливість у нашому дослідженні виявити компоненти та системоутворювальні зв'язки комплексної професійно-особистісної успішності майбутнього фахівця, визначити головні детермінуючі чинники та елементи цього процесу у контексті акмеографічного підходу.

Функціонування системи здійснюється, з погляду науковців, за певними, притаманними тільки цій системі, законами. Дослідник С. А. Фаренік окреслює наступні етапи реалізації системного підходу, а саме визначення: проблеми дослідження, змінних і взаємозв'язків між

ними, функцій і структури системи, зовнішнього середовища системи, наявності ресурсів та вибір його оптимального варіанту, упровадження та корегування дій. На кожному з етапів дослідження застосовуються різні методи і прийоми, вибір яких залежить від змісту завдання та призначення системи [2].

Дослідниця С. В. Коновець підкреслює, що «принцип системності передбачає з'ясування об'єктивності з погляду існуючого у світі всезагального взаємозв'язку усіх предметів і явищ, тобто системність, комплексність істинного знання про об'єкт дослідження постає необхідним відображенням системних взаємозв'язків, існуючих у самій об'єктивній дійсності» [3, с. 21]. Тому, з погляду С. У. Гончаренка, підсистеми, що є складовими системи, можна розглядати, як самостійні. Відтак, системний підхід дає можливість розглядати досліджуваний процес в єдності його структурних і функціональних компонентів: мета системи – формування акмеологічно спрямованої професійно-особистісної успішності майбутніх фахівців; управлінська підсистема, зокрема, викладач; підсистема, яка управляється, зокрема, студент; взаємодія й взаємини цих підсистем; зміст діяльності системи – зміст акмеологічно спрямованої професійно-особистісної успішності у процесі підготовки фахівця; засоби, що забезпечують роботу системи – відповідні засоби; організаційні форми роботи, акмеологічні технології навчання та розвитку; методи роботи системи; продукт роботи системи – акмеологічно спрямована професійно-особистісна успішність та професійна готовність студентів закладів вищої освіти.

Розглянемо особливості та шляхи побудови акмеограми формування професійної та життєвої успішності особистості майбутніх фахівців.

1. Сутність акмеограми. На основі системного підходу І. О. Ніколаєску визначає акмеограму, як основний метод акмеографічного підходу, який є системою вимог, умов і факторів, які сприяють прогресивному розвитку і, перш за все, розвитку професіоналізму особистості й діяльності суб'єктів праці [4, с. 4]. В. В. Сидоренко характеризує акмеограму як «засіб для стимулювання й моніторингу розвитку педагогічної майстерності вчителя, що забезпечує цілісність процесу підготовки конкурентоздатного на ринку освітніх послуг фахівця» [5, с. 9].

2. Акмеограма як індивідуальна траєкторія сходження до вершин професіоналізму та особистісного зростання. (Н. Ю. Гребінь-Крушельницька). На її думку, акмеограма за своєю сутністю є системою вимог, умов і факторів, що сприяють прогресивному розвитку професійної майстерності та особистості фахівця. Вона відображає тільки рівень одиничного, потребує досить кропіткої індивідуальної праці і завжди індивідуальна [6, с. 51]. З погляду таких дослідників як В. М. Гладкова і С. Д. Пожарський за змістом акмеограма являє собою своєрідний індивідуальний «зріз» потенціалу суб'єкту праці, його можливостей, перспектив, оцінка компенсованих і некомпенсованих властивостей. В

першу чергу акмеограма свідчить про те, що необхідно опрацювати для досягнення високого рівня професіоналізму та розвитку особистісних якостей [7].

3. Умови складання акмеграми (В. М. Вакуленко, В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський, Н. Ю. Гребінь-Крушельницька [6; 7]:

1. В акмеограмі необхідно виділити проміжну і кінцеву мету особистісно-професійного розвитку.

2. Під час акмеографічної діагностики варто використовувати різноманітні методи дослідження – анкетування, тестування, метод експертних оцінок, опитування тощо. Особливу увагу в обстеженні слід приділити опису характерологічних особливостей і моральних якостей особистості.

3. Акмеографічні описи можуть бути оформлені у вигляді якісних або кількісних форм, у тому числі, у вигляді даних безпосередніх вимірів і бальних оцінок. Результати акмеографічного опису варто оформити у вигляді функціональної схеми чи таблиці.

4. Аналізуючи результати проведення акмеографічного дослідження важливо висвітлити: динаміку підвищення професійної майстерності; «слабкі місця» – умови й чинники, що заважають цьому підвищенню; особливості змін у мотиваційній сфері; динаміку особистісного розвитку.

Таким чином, можна стверджувати, що дослідження проблеми формування професійно-особистісної успішності майбутніх фахівців вищої школи у контексті акмеографічного підходу та з позицій системного підходу дає змогу здійснити адекватне визначення проблеми і побудувати ефективну стратегію її вирішення. Окреслені підходи спрямовують дослідження на розкриття цілісності об'єкту та його механізмів, що забезпечують таку цілісність і сприяють виявленню різних типів зв'язків складного об'єкту, зведення їх в єдину систему та скеровує на акмедосягнення у професійній та особистісній сферах.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. А., Мирончук Н. М. Методологія педагогічних досліджень та академічна доброчесність в освітній галузі: навч.-метод. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 244 с.

2. Фареник С. А. Соціальні експерименти: сутнісні характеристики і типологія. *Культурологічний вісник*. 2000. Вип. 6. С. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultv_2000_6_22.

3. Коновець С. В. Технологія культивування креативності вчителів образотворчого мистецтва. *Нові технології навчання*. 2013. № 79. С. 78–81

4. Ніколаєску І. О. Акмеологічний словник. Черкаси: ОПОПП. 2012. 28 с.

5. Сидоренко В. В. Акмеограма як засіб самооцінювання й професійного саморозвитку педагогічних працівників протягом міжтестастаційного циклу. *Особливості впровадження Національної рамки*

кваліфікацій у післядипломну освіту: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 26 листопада 2015 р. ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Київ, 2015. С. 23–26.

6. Гребінь-Крушельницька Н. Ю. Акмеологічні технології як засіб формування довершеної особистості курсанта. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*, 2012. 1. С. 48–54.

7. Гладкова В. М., Пожарський С. Д. Основи акмеології: підручник. Львів: Новий Світ-2000, 2024. С. 260–266.